

STANISLAV MILOŠ

STARÝ FARNÍ KOSTEL V HRANICÍCH

Asi jedinou významnou stavbou původní trhové vsi Hranic byl farní kostel zasvěcený sv. Janu Křtiteli [1]. Zpočátku to mohla být pouze menší stavba, ale koncem 13. století už pravděpodobně stál kamenný kostel v dále popsaném rozsahu. Zaujímal polohu v místech dnešního Školního náměstí, presbytář byl orientován tradičně na východ a jeho závěr byl vzdálen 11 m od západní zdi dnešní budovy katolické fary. Pravoúhlý presbytář by mohl nasvědčovat, že hranický kostel snad patřil ke skupině raně gotických staveb hutí pracujících pro olomouckého biskupa Bruna ze Schaumburku (1247–1281). Jde o typické jednodlné dispozice s pravoúhlými kněžišti a některými charakteristickými znaky, jako např. šestidílnými klenbami apod. Do skupiny patří např. raně gotická novostavba olomouckého dómu nebo kostel sv. Mořice v Kroměříži. Za pravděpodobně nejbližší příbuznou stavbu v nedalekém okolí lze považovat gotický kostel sv. Šimona a Judy ve Špičkách (5 km východně od Hranic), které leží na bývalé obchodní cestě vedoucí již ve 12. stol. z Kelče na Opavsko. Proti názoru, že hranický kostel patřil do olomoucké skupiny, hovoří zase fakt, že jeho opěrné pilíře měly obdélný tvar (tak jsou aspoň zakresleny v plánech z 18. století), narozdíl od olomoucké skupiny, která má opěráky lichoběžníkového průřezu [2].

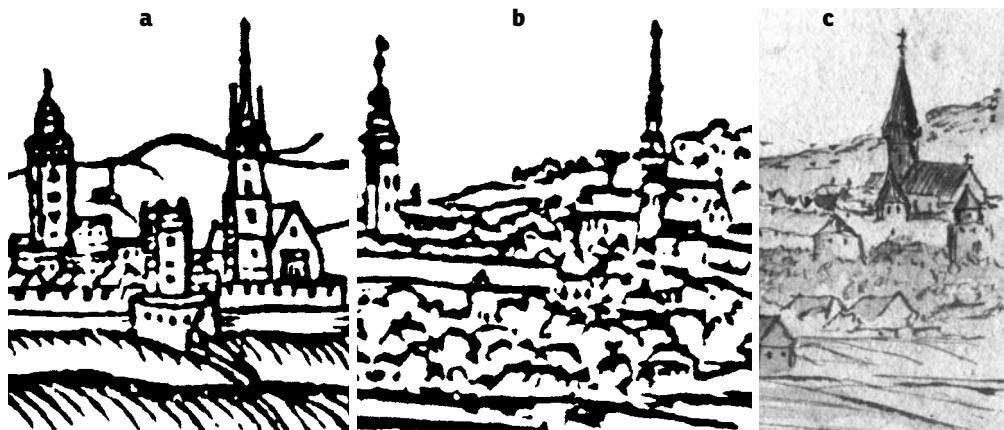
Na zachovaných plánech kostela z roku 1747 a 1751, které jsou dnes uloženy v grafické sbírce Moravské galerie v Brně, je zachycen půdorysný stav kostela v době, kdy se rozhodovalo o výstavbě nového kostela na náměstí, po němž mělo následovat zbourání starého kostela.

V prvním plánu (viz zde s. 33) jsou vyznačeny rozměry kostela v sázích, popisky jednotlivých částí kostela a mimo to tužkou délkové kóty od hradební zdi a okolních domů ke kostelu [3]. Po převedení těchto údajů do metrického systému bylo možno zrekonstruovat rozměry kostela a překreslit jej do stávajícího půdorysu Školního náměstí. Druhý plán z roku 1751 (viz barevnou přílohu, s. a) je popsán rukou brněnského architekta Františka Antonína Grimma, který se stal autorem nového farního kostela. Oba plány kromě kostela zachycují také hřbitov, včetně ohradní zdi, obklopující celý kostel, a dále budovu fary stojící východně od kostela. Severně od kostela je zakreslena rovněž budova farní školy. Západní a jižní stranu popsaného komplexu uzavírá městská hradba.

[1] Chrám je uváděn jako kostel sv. Jana Křtitele, zhruba od 30. let 18. století pak jako kostel Stětí sv. Jana Křtitele, toto zasvěcení pak přešlo také na nový farní kostel.

[2] Václ. Richter, Několik plánů z Hranic, in: Časopis Společnosti přátel starožitností LX, 1952, s. 81–96 (s. 93).

[3] Popis plánů otiskl Václav Richter (viz předcházející poznámku).

Starý farní kostel: **a** dřevorez Jana Willenbergera, 1593, **b** kresba Josefa Gallaše, 1808, **c** kresba Josefa Gallaše, 1822

POPIS KOSTELA [1]

Hlavní venkovní rozměry kostela: celková délka kostela byla 37 m, šířka lodi 16 m, šířka presbytáře 9,5 m, délka presbytáře 10 m, délka lodi 20 m. Na základě těchto rozměrů, které jsou téměř shodné s rozměry současného kostela na hlavním náměstí, lze usoudit, že město, kterému kostel sloužil, již stálo v plném rozsahu. Tyto skutečnosti vyvrací tradovaný názor, že kostel byl malý a nepostačoval svou kapacitou potřebám města.

Hlavní vchod v západním průčelí kostela byl chráněn malou předsíní o rozměrech 4 × 4 m, vedle níž vpravo se nalézala kostnice. Druhý vchod do kostela byl situován od severu a byl rovněž chráněn předsíní o rozměrech 5,5 × 4,5 m. V severovýchodním rohu kostela vlevo vedle presbytáře byla umístěna čtvercová věž o hraně 7 m, na které byly umístěny zvony, přičemž dva menší zvony byly dle Gallašova popisu údajně pro nedostatek místa zavěšeny venku pod stříškou nad oknem. V přízemí věže byla umístěna tmavá sakristie o rozměrech 4 × 4 m, nad níž byla malá oratoř. Na věž a jednu z oratoří se vstupovalo po vnějším schodišti, přiloženém k severní zdi kostela mezi severní předsíní a věží. Pod schodištěm byla za času faráře J. J. Stržíňka (farářem v Hranicích 1716–1757) okolo roku 1748 náhodou nalezena krypta rodiny Svrčovských [2].

[1] Popis vznikl kombinací údajů, jež vyplývají z dochovaných plánů kostela s textem, který na základě Gallašových zápisů otiskl Libor Scholz, Památky města Hranic, Hranice 1864, s. 98–100.

[2] Josef H. A. Gallaš, Památky o pustých tvrzích blíž města Hranic (1811), rkp., in: Moravský zemský archiv, fond Benediktini Rajhrad, sign. Oa13, s. 15–17 uvádí: „Za časů faráře Stržíňka okolo roku 1748 nalezen byl náhodou hrobní sklep Svrčovské čeledi při starém farním kostele pod schodami, jimiž se na věž a na pavlač kostelní chodilo, v kterémž sklepe pět umrličích truhel složeno bylo, v nichž se dvě mužská a dvě ženská těla dospělých osob a jedno[ho] malého asi dvouletého dítěte nacházely. Kteráž těla, když se truhly otevřely, všechna takměř neporušená býti se zdály, když pak se jich něco hmotněji dotkl, rozpadaly a v prach se obracely. Oděv jak mužů, tak i žen byl černý, skvostný a velmi starosvětský s velkými obojkami. Jedna ale z těch osob mužských – což paměti hodno jest – měla mečem oddělenou hlavu, a sice dle nápisu za příčinou, že před svým vladařem klobouku nesmekl a povinnou jemu poklonu neucinil. Což ale já za prostou předstírku držím, kterouž se čelď svrčovská, ana pravdověrně do počtu oných zbujnůků, jež Václav a Jan, králové čeští, pro jejich hanebné lotrovské vejstupky mečem pokáráli, hanby své sprostiti a u potomstva očistiti snažila. Neb porovnávali se pověst starých hranických obyvatelů, která nás o držitelích hradu Svrčovského došla, s pravdou, tak zajisté velmi zlotřilá býti musela, kteráž pocestné obchodníky nejenom loupila, nýbrž i ukrutně mordovala a zbitých těla do blízké hradu toho ležící propasti metávala. Nepochybuji, že Stržínek, jenž byl muž učený a milovník starých příběhů, památku nalezl onoho svrčovského hrobu i se všemi na truhlách vynašnými nápisy zaznamenal, kteráž ale nevědomostí a nedbalostí jeho následovníků k ztracení přišla.“ V rukopise Scuta nobilium civium Hranicensium, in: MZA, fond Benediktini Rajhrad,

Vpravo od presbytáře byla umístěna větší sakristie o rozměrech 5 × 5,5 m, nad níž byla další oratoř, na kterou se vstupovalo rovněž po venkovním schodišti. V této oratoři byla umístěna ve dvou skříních kostelní knihovna, která za časů mladého J. H. A. Gallaše byla téměř prázdná.

Nízký a tmavý presbytář o vnitřním rozměru 9 × 7 m byl osvětlen pouze dvěma většími a jedním malým oknem. Byl zaklenut dvěma poli křížové klenby, která mohla být přestavěna po vypálení kostela Švédy v roce 1645. V presbytáři byl jediný dřevěný oltář, údajně špatné řezbářské práce, černě natřený a velmi řídkce zlacený se sochami představujícími Stětí sv. Jana Křtitele. Zvenčí byl presbytář v rozích podepřen dvěma opěrnými pilíři.

Loď kostela měla zvenčí od západu rovněž v rozích dva opěrné pilíře. Při levém opěrném pilíři souběžně se severní zdi lodi bylo přistavěno venkovní schodiště, kterým se vstupovalo na kůr a na dřevěné pavlače, jež se nacházely jedna při pravé zdi a dvě nad sebou při levé zdi lodi kostela. Na kůru byly umístěny varhany (původní shořely při požáru kostela r. 1645).

Loď byla plochostropá s dřevěným malovaným stropem s motivy zlacených růží. Celý strop byl podepřen uprostřed masivním dubovým sloupem, natřeným červeně, na kterém byly umístěny menší obrazy.

V lodi byly dva oltáře podobného stylu jako hlavní oltář. Na pravé (epistolní) straně oltář sv. Kříže, na levé (evangelní) straně lodi oltář zasvěcený sv. Michalu. Oba oltáře měly podle Gallašova popisu malované obrazy.

V roce 1671 byla k jižní (pravé boční) zdi kostela přistavěna kaple sv. Trojice o vnějších rozměrech 5,5 m šířky a 12 m délky. Kapli dala postavit paní Anna Pešová, manželka měšťana a pernikáře Václava Peší. Měla samostatný vchod a byla prolomena do hlavní lodi pasem širokým 4,5 m. V kapli byly 3 oltáře – po levé straně sv. Anny, uprostřed Umírajícího sv. Josefa a vpravo sv. Jana Nepomuckého [1].

UMĚLECKÉ PAMÁTKY KOSTELA

Interiér kostela byl vyzdoben řadou výtvarných děl, do dnešní doby se zachovaly:

1) ZVONY – tři zvony (z let 1499, 1506 a 1703) jsou dnes zavěšeny ve farním kostele Stětí sv. Jana Křtitele, další dva doložené zvony (druhý zvon z roku 1506 a z roku 1551) se do dnešní doby nedochovaly [2].

2) LITURGICKÉ PŘEDMĚTY – z inventáře původního kostela se zachovala cínová křticí mísa, kterou nechal zhotovit r. 1616 luterský farář Jan Hoffman Krnovský. Uchovává ji Kunsthistorisches Museum ve Vídni [3].

3) OBRAZY – jediný dochovaný je epitafní obraz Šmerhovských z Lidkovic z roku 1658, který se dnes nachází ve farním kostele v boční kapli Bolestné Panny Marie. Ze zápisů hranického měšťana Antonína Dvořáka se dozvídáme, že v roce 1840 koupil od soukenického mistra Matěje Rydla oltářní obraz ze zbořeně boční kaple sv. Trojice. Rydl jej vlastnil v letech 1823–1840. Další osudy obrazu nejsou známy [4].

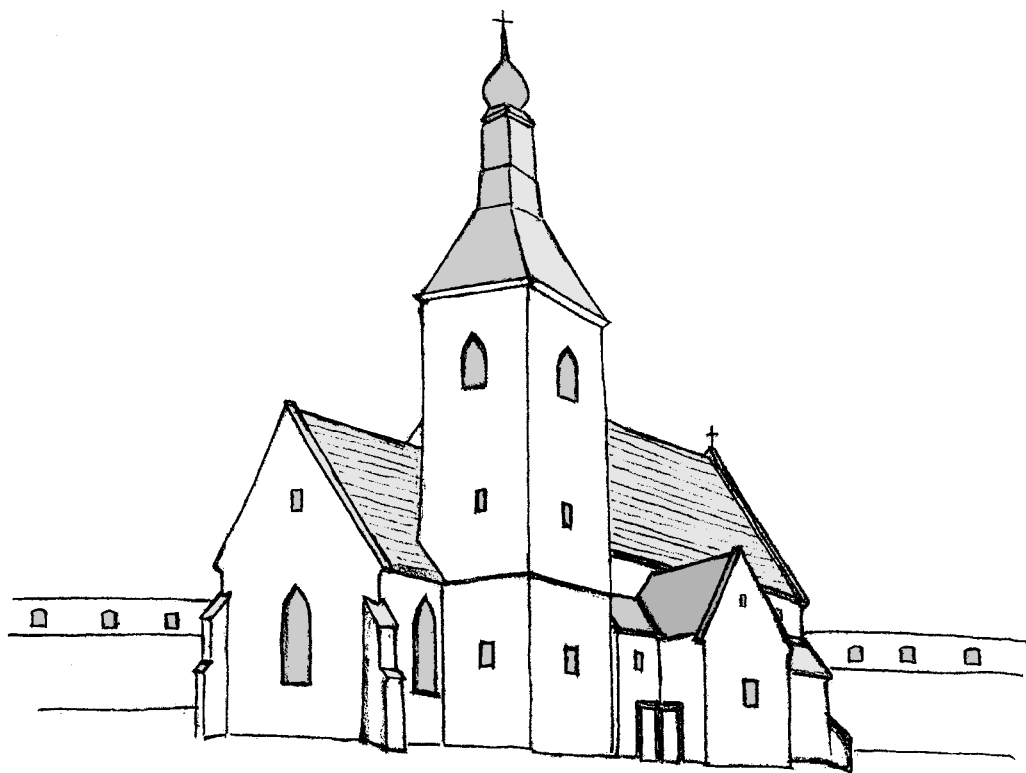
sign. Oa26, s. 62 pak poněkud jinak: „V tomto [...] sklepě nacházelo se patero rakví: dvou mužských, jedno ženské dospělé a dvou malých dítek. Mužské osoby byly prý, jakž mi o tom od hodnověrných lidí vykládáno bylo, vysokého způsobu vejš šestí střevců, a sice obě dvě štata.“

[1] Oltář sv. Josefa byl vystaven roku 1693, oltář sv. Jana Nepomuckého pak v roce 1717. Popis otištěný ve Scholzových Památkách města Hranice uvádí v kapli tři oltáře, zatímco plán z roku 1751 ukazuje pouze dva. Zmíňme ještě, že plán z roku 1747 zachycuje ze západní strany venkovní vstup do kaple, ale plán z roku 1751 má na místě vstupu okno.

[2] Stanislav Lapčák, Soupis epigrafických památek okresu Přerov. Brno, FF UJEP, 1974. Dipl. práce, s. 50–53.

[3] Ladislav Hosák – Bohumír Indra – Marie Jašková, Hranice – dějiny města I., Hranice 1969, s. 113 a foto 31b.

[4] Bohumír Indra, Malířské dílny a malíři ve městech severovýchodní Moravy a těšínského Slezska od 16. století do osmdesátých let 17. století, I, in: Časopis Slezského muzea, série B, 39, 1990, č. 2, s. 150.

Pokus o perspektivní rekonstrukci starého farního kostela, kresba Stanislav Miloš

4) SOCHY – 20. století se dočkala, alespoň pokud víme, pouze pozdně gotická socha Matky Boží, opravená po požáru v roce 1656. Stávala zřejmě na bočním oltáři sv. Kříže a po zboření kostela byla prodána předměstěšanu bydlícímu v Horní ulici v pozdějším čp. 886 (dnes již zbořeném). Naposledy byla fotografována Karlem Zaoralem r. 1944, v r. 1947 byla prodána Ing. Janečkovi (vydavateli hranického Přehledu) a odvezena do Ostravy. Její další osudy jsou od té doby neznámé [1].

5) NÁHROBNÍKY – kostel sloužil jako místo pohřbu místní šlechty i bohatších měšťanů, součástí interiéru byla tedy řada náhrobních kamenů, na okolním hřbitově byl výskyt kamenných náhrobníků jistě řidší, ale nějaké předpokládat můžeme. V kryptě farního kostela je dnes uložen dětský náhrobník Anny Sidonie Žampachové z Potštejna († 1605), pietního zacházení se dočkal zřejmě proto, že se jednalo o jediný náhrobník spjatý s vrchností hlásící se ke katolickému [2] vyznání. Ostatní rodiny majitelů panství v předbělohorském období, pokud vůbec své členy pohřbívaly v Hranicích, se hlásily k evangelickému (luterskému) či bratrskému vyznání. Ostatní náhrobníky ze starého kostela a hřbitova byly po zrušení kostela využity jako stavební materiál, zlomek z nich se ve 20. století podařilo najít a zachránit. Ve fondu Městského muzea a galerie v Hranicích se dnes nachází čtveřice náhrobních kamenů, které dříve jistě patřily do interiéru starého kostela, byly nalezeny při stavebních úpravách domu čp. 89. V roce 1922 to byla trojice

[1] Bohumír Indra, Město a panství Hranice za třicetileté války, in: Sborník Státního okresního archivu Přerov, 1996, s. 65 a 78.

[2] Žampach byl původně bratrského vyznání, v roce 1602 konvertoval ke katolictví.

artefaktů identifikovaná jako: nápisová deska z rodinného hrobu manželů Jana Žernovského z Žernoví († 1572) a Lidmily ze Štatumberka († 1571), náhrobník Matouše Daniela († 1579/80) a fragment měšťanského náhrobníku, v roce 1994 byl nalezen ještě fragment figurálního náhrobníku Lidmily ze Štatumberka († 1571). Několik dnes neznámých kamenných náhrobníků bylo zachyceno v dobových písemnostech: Paprocký v Zrcadle slavného Markrabství moravského [1] z roku 1593 popsal sedm hranických náhrobníků rodiny Kropáčů z Nevědomí z 3. čtvrtiny 16. století a náhrobníky manželů Kašpara Posadovského z Posadova († 1542) a Anny Pavlovské z Vidbachu († 1558). Josef H. A. Gallaš ve svých rukopisech mimo to zmiňuje podle vzpomínek pamětníků ještě trojici náhrobníků rodiny Svrčovských (jeden měl patřit rytíři jménem Michal) a náhrobník Josefa Posadovského z Posadova [2]. Mimo to popsal náhrobník Jana Josefa Larische z Niemdorfu († 1745) „zazděný na polední (jižní) straně normální školy“ [3], Scholz jej roku 1864 lokalizuje: „je zazděn ve zdi nové školy na dvoře“, který připomínal hřbitovní historii Školního náměstí ještě v polovině 19. století.

Mimo to se obdobné náhrobníky nacházely na ohradní zdi (současného) městského hřbitova, založeného na přelomu 16. a 17. století. V literatuře se má obvykle zato, že i tyto desky byly původně zazděny v kostele a teprve druhotně na hřbitově, ačkoliv pro to nejsou žádné důkazy [4]. Dnes se jedná o jeden figurální náhrobník, který je dodnes umístěn ve hřbitovní zdi, a jeden figurální náhrobník přenesený roku 1938 do muzea.

ZKÁZA KOSTELA

10. října 1645 přitáhlo k Hranicím švédské vojsko pod vedením generála Königsmarka v síle asi 25.000 mužů. Ještě večer po dělostřelecké palbě vzali město útokem. Do města se dostali prostřílenou Dolní bránou. Čtrnáct dní plenili město, řádili na radnici i v kostele, kde otvírali hrobky, v nichž někteří měšťané ukryvali peníze a stříbro. Kostel při obléhání vyhořel. Při požáru se údajně zřítily klenby [5]. Mohlo se tak stát pouze v presbytáři, neboť loď nebyla nikdy předtím zaklenuta. Požár zničil střechy kostela i věže. Zřejmě došlo k poškození oltářů, obrazů, soch a dalšího kostelního mobiliáře. Při odchodu Švédové vyhodili do vzduchu obě městské brány (Horní a Dolní), aby město nebylo schopno další obrany. Vnitřní věž Dolní brány s renesanční atikou, zobrazená na dřevorezu z roku 1592, již nebyla do této podoby nikdy obnovena. Kostel byl po požáru obnoven. Věž byla oproti pozdně gotické podobě na Willenbergerově dřevorezu z roku 1592 (vysoká štíhlá střecha s postranními věžičkami) snížena a dostala nižší prostou Jehlancovou střechu [6]. Byly obnoveny klenby, střecha a strop lodí. Při opravě byla přistavěna kaple sv. Trojice na jižní straně. V této podobě kostel sloužil ještě sto let.

Jak uvádí Bohumír Indra, v polovině 18. století byla vedena čilá korespondence týkající se opravy zchátralého kostela, případně jeho nahrazení novým svatostánkem. V případě výstavby

[1] Bartoloměj Paprocký z Hlohol, Zrcadlo slavného Markrabství moravského, Olomouc 1593 (reprint 1993).

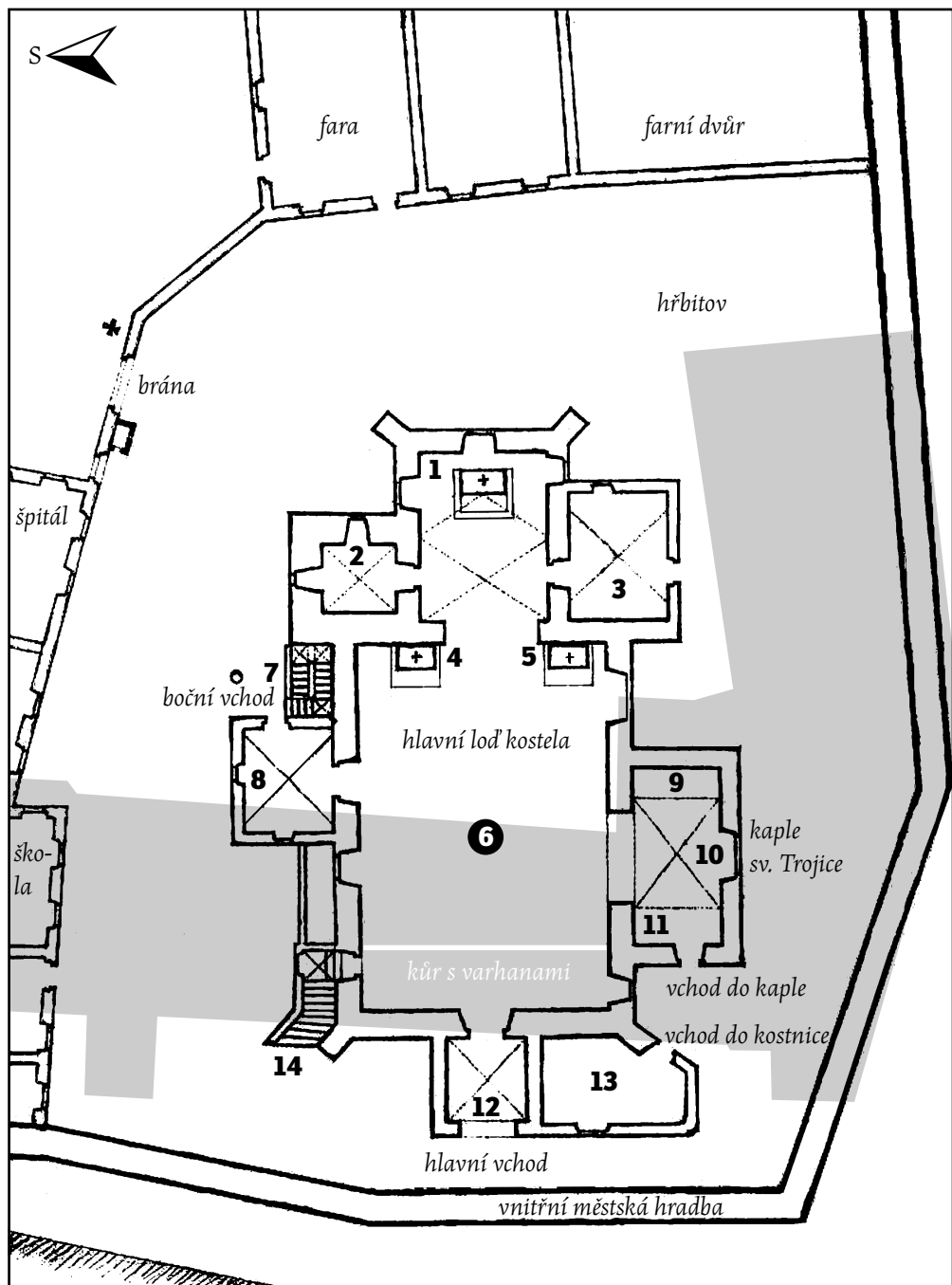
[2] Obě křestní jména jsou pro předbělohorskou dobu poměrně nepravděpodobná.

[3] Josef H. A. Gallaš, Scuta nobilium civium Hranicensium, in: MZA, fond Benediktini Rajhrad, sign. Oa26, s. 91 a vložený lístek s kresbou motivů z náhrobníku.

[4] Bohumír Indra, Náhrobní kameny bývalého farního chrámu v Hranicích, in: Záhorská kronika 16, 1933–1934, s. 10–12.

[5] Bohumír Indra, Město a panství Hranice za třicetileté války, in: Sborník Státního okresního archivu Přerov, 1996, s. 64.

[6] Srovnání je ovšem možné pouze na základě dvou Gallašových kreseb, které pořídil na základě vzpomínek pamětníků ve snaze zachytit Hranice v první polovině 18. století – první v rkp. Památek města Hranic epocha III. (Moravský zemský archiv, Benediktini Rajhrad, sign. Oa9) z roku 1808 (originál dnes v rukopise není), druhý v rkp. Diplomatických památek města Hranic díl I. (Státní okresní archiv Přerov, fond Josef Heřman Agapit Gallaš) z roku 1822.

FARNÍ KOSTEL A OKOLÍ PODLE PLÁNU POŘÍZENÉHO 9. ČERVENCE 1747: **1** presbytář s hlavním oltářem, **2** věž (v přízemí sakristie, v patře malá oratoř), **3** větší sakristie (v patře oratoř s knihovnou), **4** oltář sv. Michala, **5** oltář sv. Kříže, **6** podpěrný sloup dřevěného plochého stropu lodi (na plánu není zakreslen), **7** schody na věž a na oratoř, **8** severní předsíň, **9** oltář sv. Anny, **10** oltář sv. Josefa, **11** oltář sv. Jana Nepomuckého, **12** západní předsíň, **13** kostnice, **14** schody na kůr a boční pavlače   dnešní školní budova

nového chrámu navrhoval hranický farář zachovat původní presbyterium s věží, které by pak sloužilo jako hřbitovní kaple. Inspekce vyslaná Karlem knížetem z Dietrichsteina 22. srpna 1752 došla k závěru, že tuto „ruinu“ již nelze zachránit a renovovat, ale že je třeba postavit kostel nový. Varianta výstavby nového chrámu na stejném místě byla zamítnuta s tím, že stávající místo je pro kostel nevhodné – zasuté v koutě a malé, přičemž ke zvětšení by nemohlo dojít ani kdyby se odstranil okolní hřbitov a hradební zeď [1].

Poslední etapa existence starého kostela nadešla s výstavbou nového farního kostela na náměstí, jeho základní kámen byl položen 28. května 1754 a dostavěn byl 16. října 1763, ovšem ještě bez oltářů a vnitřního vybavení. 25. června 1763 byly do Hranic přivezeny ostatky sv. Theodora mučedníka. Protože oltář sv. Josefa v novém kostele nebyl ještě dokončen, byly zatím uloženy na hlavním oltáři ve starém kostele, odkud byly 19. března 1766 do nového kostela přeneseny a uloženy do skleněného relikviáře, z něhož byly v roce 1994 odcizeny.

Přesný údaj, kdy byl starý kostel zbořen, není znám, ale lze logicky předpokládat, že se tak stalo nejdříve v roce 1766. Zajímavostí je, že tak nejméně po dobu tří let obohacovaly siluetu Hranic dva kostely.

Na místě zbořeného kostela a zrušeného hřbitova byla podél západní hradby postavena nová školní budova, která postupnými dostavbami a úpravami získala současný vzhled a uzavírá jižní a západní stranu dnešního Školního náměstí. Stavební úpravy se dotkly také budovy fary, při jejíž pozdně barokní úpravě byly některé fragmenty ze zbořeného starého kostela pravděpodobně použity jako stavební materiál a jsou v objektu patrné dodnes.

OVĚŘOVACÍ ARCHEOLOGICKÝ VÝZKUM

K ověření informací z plánů bylo nutno zjistit, jestli jsou ještě v terénu zachovány základy původního objektu.

První sondážní průzkum jsem uskutečnil v létě 2001 na terase za západním křídlem školy, kde podle původního plánu měla vystupovat západní předsíň kostela s kostnicí. Při tomto průzkumu byly základy předsíně a kostnice v hloubce zhruba 70 cm pod úroveň dnešního terénu skutečně nalezeny, a to dokonce s překvapující přesností (tolerance 30 cm).

Původní terén kolem kostela byl níže, o čemž svědčí poměrně vysoká vrstva navážky, tvořené pravděpodobně materiálem ze zbořeného kostela. Uvnitř kostnice byla pod vrstvou zavážky nalezena asi půl metru silná vrstva lidských kostí, které se v objektu kostnice nahromadily během existence původního hřbitova.

Prostor mezi západním vstupem do kostela a vnitřní hradební zdí byl široký pouze 2 metry, což vyvolává otázku, zda byl využíván jako hlavní vstup. To může dokazovat, že hradba byla postavena v době, kdy už kostel na svém místě stál. Zároveň je třeba zmínit, že při výšce hradeb (cca 6 metrů včetně ochozů) a jejich umístění do kostela ze západní strany mohlo pronikat jen velmi málo světla a hlavní vstup do kostela byl tak tvořen velmi úzkou a tmavou uličkou. Síla zde lokalizované hradební zdi byla 170 cm, jako je tomu ostatně u vnitřní hradby kolem celého města. Zeď měla základy v poměrně malé hloubce (cca 30 cm pod úroveň původního terénu), stavitelé u vnitřní hradby spíše spoléhali na sílu zdiva a spolehlivé podloží v tvrdém jílu.

Dále jsem prováděl sondu na místě levého pilíře západního průčelí kostela, který ještě mohl vystupovat z nových základů dnešní školní budovy. Zdivo pilíře jsem v terénu nenalezl, zbyl zde pouze jeho otisk v podloží. Podle tohoto otisku již nebylo možno zjistit, zda pilíř měl obdélníkový nebo lichoběžníkový tvar, což by mohlo být zajímavé pro časové zařazení stavby (viz úvod článku).

[1] Bohumír Indra, *Historie hranických domů*, Hranice 2005, s. 127–128.

35 Na východní a západní straně kostela nebylo možné sondy provést, neboť se nalézají pod parkem a komunikacemi před školní budovou. Možnost dalšího výzkumu se naskytla až na podzim roku 2008, kdy se celé Školní náměstí včetně Farní ulice a ulice 28. října dočkalo předláždění žulovými kostkami a položení nových sítí. Při té příležitosti byly nalezeny a zdokumentovány hluboké masivní základy kostelní věže, nevýrazné zbytky základů presbytáře, přičemž obvodové zdivo kostelní lodi už bylo zachyceno pouze v otisku v jílovém podloží. Dále byly vykopány základy ohradní zdi hřbitova (výskyt kostí je četný na celé ploše Školního náměstí), základy budovy městského špitálu včetně sklepa pod původním objektem a směrem k Motošínu velmi slušně zachovalé zbytky základů vnitřní věže Dolní brány a předsunutého barbakánu (předbrání) včetně mostu, kterým se přes příkop do brány jezdilo.

Porovnání vykopaných základů s dokumentací opět potvrdilo, že plán z roku 1747 je na svou dobu velmi přesný.

Při pokusu nalézt pohřební sklípek Svrčovských pánů, o kterém Gallaš uvádí, že býval „*pod schodami, jimiž se na věžu a na pavlač kostelní chodilo,*“ jsem našel pouze otisk severní obvodové zdi (s levým ukončením bočního vstupu) v původním podloží s poměrně plynulým založením, které vylučuje existenci sklípku v těchto místech.

a Plán starého farního kostela v Hranicích, 1751
Moravská galerie v Brně, grafická sbírka

